

GABRIELA ŁĄCKA¹

PROBLEMATYKA KSIĘGOZBIORÓW
KLASZTORNICH I KOŚCIELNYCH
*SPRAWOZDANIE Z IX FORUM
SEKCJI BIBLIOTEK SZKÓŁ WYŻSZYCH W KATOWICACH*

W Bibliotece Teologicznej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach w dniu 15 lutego 2007 r. miała miejsce konferencja pt. *Problematyka księgozbiorów klasztornych i kościelnych*. Propozycja zorganizowania takiej konferencji wyszła od Sekcji Bibliotek Szkół Wyższych Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich w Katowicach, którzy uczestniczyli w spotkaniu w ramach IX Forum Sekcji. Tematem konferencji zainteresowani byli nie tylko członkowie sekcji, ale także bibliotekarze praktycy i teoretycy z różnych typów bibliotek, bibliotekoznawcy z Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego, przedstawiciele Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES, pracownicy archiwów, muzeów, a także księża Wydziału Teologicznego².

Oficjalna część konferencji rozpoczęła się powitaniem uczestników przez kierownika Biblioteki Teologicznej mgr Bogumiłę Warząchowską, a uroczystej inauguracji dokonał prodziekan Wydziału Teologicznego prof. dr hab. Antoni Reginek, który przybliżył znaczenie księgozbiorów kościelnych w strukturze istniejących bibliotek wydziałów teologicznych w Polsce. Arcybiskupowi Damianowi Zimoniowi, Wielkiemu Kanclerzowi Wydziału Teologicznego przypadło w udziale oficjalne otwarcie Forum, który w swoim wystąpieniu

¹ Uniwersytet Śląski w Katowicach - Biblioteka Teologiczna.

² Warząchowska, Bogumiła (2007). Księgozbiory klasztorne i kościelne w Bibliotece Teologicznej, Skarby w Książnicach. *Gazeta Uniwersytecka* nr 6, s. 26.

niu przypominał historię i początki tworzenia się wydziału oraz odniósł się do potrzeby istnienia nauk teologicznych, wskazując równocześnie na istotne znaczenie księgozbioru teologicznego w systemie biblioteczno-informacyjnym.

Problematyka księgozbiorów klasztornych i kościelnych przybliżona została przez pracowników Instytutu Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych Uniwersytetu Śląskiego, Biblioteki Śląskiej w Katowicach i Biblioteki Teologicznej UŚ.

Pierwsze wystąpienie dr Jolanty Gwioździk z Instytutu Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych UŚ w referacie zatytułowanym *Historyczne księgozbiory klasztorne i kościelne* wprowadziło nas w świat bibliotek klasztornych przybliżając problematykę powstania i rozwoju tych bibliotek oraz organizację życia zakonnego. Według autorki klasztory stanowiły określony system, wpisany w porządek stanowy, obyczajowy, intelektualny i nade wszystko religijny. Ten ład utrwały i wyrażały pojęcia dotyczące wiary i religii, realizowane zarówno w sferze sacrum, jak i profanum. Za podstawowe narzędzie realizacji powołania na każdym etapie życia uznawano lekturę odpowiednio dobranych ksiąg. W praktyce zatem w każdym klasztorze gromadzono księgozbiory: do użytku całej wspólnoty i podręczne. W ten sposób książka proveniencji klasztornej obrazuje m.in. dzieje i duchowość zakonu, i bardziej szczegółowo – konkretnej wspólnoty, sposób życia codziennego, ikonografię, muzykę i mentalność. Miejsce biblioteki w klasztorze precyzowały obowiązujące zakonne reguły określające funkcje książki i czytelnictwa w życiu wspólnoty zakonnej. Indywidualna i zbiorowa lektura w klasztorze uzależniona była od porządku dnia i okresu liturgicznego. W dalszej części wystąpienia dr Jolanta Gwioździk wymieniła zagrożenia na które były narażone księgozbiory klasztorne, w wyniku klęsk żywiołowych, zniszczenia i grabieży wojennych, a także rozproszenie zbiorów, wynikające z zaniedbań w pracy bibliotekarskiej jednak największe straty przyniosła według autorki w XIX wieku polityka zaborców przyczyniająca się do planowego i systematycznego niszczenia księgozbiorów klasztornych.

Kolejny referat pt *Księgozbiory kapłańskie na Śląsku w XIX i XX wieku* wygłosiła dr Weronika Pawłowicz z Biblioteki Śląskiej, która przedstawiła uczestnikom spotkania prywatne księgozbiory śląskich kapłanów. Kolekcje te według autorki do tej pory rzadko stanowiły

przedmiot badań, ponieważ nie były ogólnie dostępne, a po śmierci właściciela – uległy rozproszeniu. Dla odtworzenia dziejów, zasobów kolekcji oraz scharakteryzowania postaci ich posiadaczy autorka przebadła zbiory trzech bibliotek katowickich. Kwerendę przeprowadziła w Bibliotece Wyższego Śląskiego Seminarium Duchownego (obecnie – Biblioteka Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego), Bibliotece Kurii Diecezjalnej w Katowicach oraz w Bibliotece Śląskiej.

Prelegentka przedstawiła idee tworzenia się zbiorów kościelnych i powody dla których księża zaczęli gromadzić własne kolekcje. Były to zalecenia synodów diecezjalnych, księża wizytatorów, a także wewnętrzna potrzeba samych duchownych wynikająca z poznawania nie tylko nauki Kościoła, ale i literatury, sztuki historii i geografii. Książka stała się więc niezbędnym czynnikiem i narzędziem w codziennej pracy duszpasterskiej. Prywatne zbiory kapłańskie od początku były też obecne na Śląsku. Wzór śląskiego kapłana humanisty, zainteresowanego kulturą, sztuką literaturą, spowodował istnienie na tej ziemi wielu wspaniałych kolekcji – biskupich i kapłańskich.

Wygłoszone referaty zakończyły pierwszą część obrad jednak dyskusja, która wywiązała się na temat księgozbiorów kościelnych ze względu na ograniczenia czasowe przeniosła się w kuluary. Widać było, że temat ten poruszył uczestników spotkania gdyż prelegentki były oblegane nawet podczas przerwy przez zainteresowanych tematem bibliotekarzy.

Ze świata bibliotek klasztornych i księgozbiorów kapłańskich, po przerwie przenieśliśmy się w świat bibliotek wirtualnych. Drugiej części IX Forum zaprezentowana była przez pracowników Biblioteki Teologicznej UŚ³.

Mgr Gabriela Łącka zapoznała uczestników Forum z *Działalnością Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES*, ponieważ istnienie tego Stowarzyszenia mało znane – wręcz obce dla Sekcji Bibliotek Szkół Wyższych Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich w Katowicach. Uczestnicy konferencji dowiedzieli się o głównych założeniach i celach Federacji którym stało się m.in. – *popieranie chrześcijańskiej doktryny, podejmowania poczynań zgodnych z ewangelizacją*

³ Warząchowska, Bogumiła (2007), s. 26.

oraz ożywienie duchem chrześcijańskim porządku doczesnego przez usprawnienie działalności polskich bibliotek kościelnych, wdrożenie postępu technicznego, a w szczególności komputeryzacje prac bibliotecznych. Aby odzwierciedlić prace Federacji autorka przybliżyła kilka zasadniczych punktów statutu Federacji Zgodnie z art. 8 statutu członkiem zwyczajnym federacji może być osoba fizyczna reprezentująca bibliotekę kościelną w Polsce, posiadająca osobowość prawną lub Biblioteka na terenie Polski należąca do kościelnej osoby prawnej, a także Bibliotekę uczelni lub innej instytucji pozostającej w całości lub w części pod nadzorem Kościoła katolickiego. Z wygłoszonego referatu uczestnicy Forum dowiedzieli się, że obecnie Federacja skupia 88 bibliotek członkowskich, z których większość stanowią biblioteki wydziałów teologicznych, wyższych seminariów duchownych, biblioteki zakonne i parafialne. Na zakończenie swego wystąpienia autorka zapoznała uczestników z *Biuletynem Bibliotek Kościelnych – FIDES*⁴, prezentując m.in. tematykę zawartych w nim artykułów. Periodyk ten wzbudził wśród bibliotekarzy wielkie zainteresowanie, o czym świadczy zwiększona częstotliwość korzystania z Biuletynu nie tylko przez bibliotekarzy ale również przez studentów Bibliotekoznawstwa i Informatyki Uniwersytetu Śląskiego.

Kolejnym prelegentem poruszającym zagadnienie Księgozbioru Wirtualnego *Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES* była mgr Agata Muc⁵. Autorka zasygnalizowała, że Biblioteka Wirtualna Federacji FIDES powstała dzięki pomocy finansowej Ministerstwa Nauki i szkolnictwa Wyższego RP oraz dzięki merytorycznemu wsparciu NASK. Jednak głównym inicjatorem, a obecnie jednostką zajmującą się konfiguracją i administracją projektu, jest biuro ds. Rozwoju i Komputeryzacji Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES, księgozbiór natomiast umieszczony jest na serwerze specjalnie przeznaczonym dla tego serwisu i obsługiwany przez polski program dLibra, stworzony do budowy bibliotek cyfrowych przez specjalistów z Po-

⁴ Wojtowicz, Marta (2005). Federacja Bibliotek Kościelnych FIDES w Polsce w latach 1991-2001(10-lecie istnienia Federacji FIDES). *FIDES -Biuletyn Bibliotek Kościelnych* nr 1-2, s. 39.

⁵ Muc, Agata. Księgozbiór wirtualny Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES, referat wygłoszony podczas konferencji „Problematyka księgozbiorów klasztornych i kościelnych” w Katowicach maszynopis w zbiorach Biblioteki Teologicznej UŚ.

znańskiego Centrum Superkomputerowo-Sieciowego. Uroczysta inauguracja działania biblioteki wirtualnej odbyła się 26 września 2006 roku podczas XII walnego Zgromadzenia FIDES. Obecnie teologiczny księgozbiór wirtualny liczy 85 pozycji i jest stale uzupełniany.

Ostatnie wystąpienie w postaci prezentacji multimedialnej przygotowane zostało przez mgr inż. Andrzeja Jurka informatyka Wydziału Teologicznego. Tematem pokazu był FIDKAR – wyszukiwarka, która pozwala na prowadzenie poszukiwań katalogowych i bibliograficznych w wielu komputerowych bazach równocześnie. Prezentacja ta zaowocowała cyklem szkoleń przeprowadzonych dla studentów III roku z IINISB w Katowicach w ramach programu zajęć z zintegrowanych systemów informacyjnych.

Zwieńczeniem Forum była ożywiona dyskusja, podsumowanie obrad i wnioski. Zastanawiano się zatem nad digitalizacją cennych XIX i XX-wiecznych kolekcji kapłańskich i pokaźnych zasobów bibliotek klasztornych. Wymieniono uwagi dotyczące cyfryzacji własnych zbiorów bibliotecznych. Nie brakło także głosów związanych z pracami nad Śląską Biblioteką Cyfrową.

Oprócz podniosłego charakteru spotkania w tło całej imprezy wkomponowano wystawę zagranicznej literatury naukowej przygotowanej przez IPS – International Publishing Service. IPS wspólnie z pracownikami Biblioteki Teologicznej opracowali program wystawy, który dotyczył głównie doboru właściwej literatury. Ze względu na różnorodność placówek i reprezentujących ją bibliotekarzy ekspozycja posiadała nie tylko publikacje teologiczne, ale prezentowano książki z wielu dyscyplin naukowych.

Wydarzenie to odbiło się szerokim echem w środowisku naukowym, kościelnym, a także medialnym, czego dowodem był artykuł jaki ukazał się w *Gościu Niedzielnym* na temat cennych zbiorów Biblioteki Teologicznej, których posiadaniem w Polsce może poszczycić się zaledwie kilka bibliotek. Zdaniem samego autora ...*Kto by pomyślał, że w tak młodej bibliotece można znaleźć książki stare i tak cenne...*⁶.

⁶ Dudala, Janusz (2007). Skarby z papieru. *Gość Niedzielny, Gość Katowicki* nr 10, s. 10.